

ks. Zbigniew Kucharski¹

0000-0002-4775-0613

Uniwersytet Szczeciński – Wyższe Seminarium Duchowne w Paradyżu

Apostolstwo zorganizowane w świetle *Christifideles laici* i rola asystenta kościelnego w jego strukturze

Apostolska działalność Kościoła wiąże się z koniecznością uwzględnienia potencjału osób świeckich tworzących różne wspólnoty i stowarzyszenia ukierunkowane nie tylko na formację religijną swoich członków, ale także pragnących podejmować się zorganizowanych form aktywności w przestrzeni publicznej w celu realizowania misji Kościoła². Powyższe stwierdzenie zakłada ścisłą współpracę świeckich z hierarchą kościelną i hierarchii kościelnej ze świeckimi³. Kościół rozumiejący wyzwania, jakie niesie ze sobą współczesny świat oraz dostrzegający te, z którymi będzie

¹ Ks. Zbigniew Kucharski – w 1993 r. otrzymał święcenia kapłańskie, w 1999 r. uzyskał tytuł licencjata na Papieskim Wydziale Teologicznym we Wrocławiu. W latach 2007–2017 decyzją KEP pełnił funkcję asystenta generalnego Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży. Od 2017 r. dyrektor Młodzieżowej Agencji Informacyjnej MAIKA.

² Por. Kodeks prawa kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984 [daje: KPK 1983], kan. 301.

³ KPK 1983, kan. 209.

się zmagał w przyszłości w coraz bardziej zsekularyzowanym świecie, zachęca nie tylko duchownych, ale również osoby świeckie do zmierzenia się z nimi.

Dużą wagę do kwestii apostołstwa świeckich przywiązywał Sobór Watykański II, który podjął to zagadnienie w Dekrecie o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*. Kontynuację i rozwinięcie tych myśli znajdziemy w adhortacji Jana Pawła II pt. *Christifideles laici*⁴. To powszechnie znany i ogólnie dostępny dokument, którego bogactwo sprawia, że wciąż pozostaje aktualny i może stanowić inspirację dla kolejnych pokoleń zainteresowanych włączeniem świeckich w życie Kościoła.

1. Jan Paweł II jako propagator idei apostołstwa świeckich

Przystępując do refleksji na temat zorganizowanego apostołstwa w świetle *Christifideles laici*, właściwym wydaje się wspomnieć wybrane fakty z życia Jana Pawła II ukazujące, jak rozwijała się ta idea w jego nauczaniu⁵.

W 1948 roku po powrocie ze studiów w Rzymie Karol Wojtyła otrzymał nominację na wikarego w parafii pw. Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Niegowici, gdzie pełnił funkcję asystenta w Katolickim Stowarzyszeniu Młodzieży, dzięki czemu poznał struktury Akcji Katolickiej⁶. Już jako biskup krakowski ogłosił Synod Duszpasterski Archidiecezji Krakowskiej zaplanowany na lata 1972–1979, podczas którego planowano utworzenie zespołów składających się z osób duchownych i świeckich, które byłyby

⁴ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*. O powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II, Wrocław 1995.

⁵ Od początku swojego pontyfikatu Jan Paweł II aktywnie wdrażał w życie nauczanie Soboru Watykańskiego II, zawarte zwłaszcza w *Lumen gentium* - konstytucji dogmatycznej o Kościele, głosząc swoją teologię laikatu poprzez encykliki, orędzia i przemówienia adresowane do różnych grup odbiorców. Zwracając się do młodzieży zgromadzonej w kościele św. Anny podczas Jego pierwszej pielgrzymki do Polski w 1979 roku, mówił np. o powołaniu świeckich do pełnej miary człowieczeństwa przez podmiotowe uczestnictwo we wspólnocie Kościoła.

⁶ *Podręcznik Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży*, red. ks. A. Soltysik, Kraków 2007, s. 26–27.

nieformalnymi strukturami, zastępującymi w warunkach dyktatury komunistycznej organizacje społeczne katolików – tzw. Studyjne Zespoły Synodalne. Grupy te pozwalały na apostołskie zaangażowanie w życie Kościoła, a przede wszystkim pomagały zrozumieć sytuację religijną, społeczną i polityczną w Polsce. Duszpasterstwo Młodzieży włączyło się w organizację młodzieżowych Zespołów Synodalnych, których celem była formacja młodych, tak duchowa, apostołska, liturgiczna, jak i intelektualna⁷.

W ramach wspomnianego synodu z inicjatywy Karola Wojtyły narodził się Ruch Apostolstwa Młodzieży (RAM), którego rozwój powierzył on wywodzącemu się z KSM-u ks. Antoniemu Sołtysikowi⁸. Grupy te działają do dziś na terenie archidiecezji krakowskiej⁹.

Karol Wojtyła uczestniczył też w obradach Soboru Watykańskiego II, angażując się m.in. w prace redakcyjne nad Dekretem o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*¹⁰, w którym ojcowie soboru szeroko omówili teologiczne aspekty powołania świeckich do apostołstwa oraz podstawowe zasady ich posługi w świecie. Określili też cele, dziedziny oraz formy działalności apostołskiej świeckich w Kościele i zasady właściwego przygotowania ich do prowadzenia tego typu działalności.

Konsekwencją wydania tego dokumentu był wzrost zainteresowania świeckich kwestią zaangażowania całego Ludu Bożego w apostołstwo. W 1987 roku, dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II, odbył się Synod Biskupów dotyczący powołania i misji świeckich w Kościele i świecie, którego uwieńczeniem stanowiła posynodalna adhortacja apostołska Jana Pawła II pt. *Christifideles laici*, która przedstawia kwintesencję jego refleksji o powołaniu i misji świeckich w Kościele i świecie. Adhortacja była ogłoszona przez niego 30 grudnia 1988 roku.

Swoiste dopełnienie tego dokumentu stanowiły wypowiedzi Jana Pawła II adresowane do przedstawicieli duchowieństwa dotyczące teologii

⁷ Historia Grup Apostolskich RAM, <http://www.grupyapostolskie.pl/new2/index.php/o-nas/historia-ram> (07.12.2018).

⁸ Podręcznik Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, dz. cyt., s. 27.

⁹ Podręcznik Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, dz. cyt., s. 27.

¹⁰ J. Poniewierski, *Dług wobec Ducha Świętego*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/P/PR/tp2011-12-poniewierski.html?no_header=1&no=1 (07.12.2018). Zob. też Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje - Dekrety - Deklaracje*, Poznań 1986, s. 379-405.

laikatu i wdrożenia tej idei w życie¹¹. Podejmując wezwanie ojca świętego, w 1996 roku Konferencja Episkopatu Polski reaktywowała Akcję Katolicką¹². Kwestię roli świeckich podjął Jan Paweł II także w przemówieniu wygłoszonym do przedstawicieli Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży przybyłych do Rzymu w 1995 roku. Znamienitym pozostaje, że pontyfikat Jana Pawła II obfitował w liczne beatyfikacje i kanonizacje osób świeckich, których obecność w świecie i zaangażowanie w życie wiarą w pełni dostrzegł i uwypuklił polski papież.

2. Budzenie daru i odpowiedzialności

Uaktywnienie apostołstwa laikatu wiąże się z potrzebą pobudzenia i ożywienia „świadomości daru oraz odpowiedzialności wszystkich świeckich i każdego z osobna w komunii i posłannictwie Kościoła”¹³. W tym celu powstała adhortacja apostołska *Christifideles laici*¹⁴. Nie da się jednak tego osiągnąć z pominięciem zaangażowania osób duchownych i dlatego dokument ten jest w takiej samej mierze adresowany zarówno do przedstawicieli hierarchii kościelnej, jak i osób świeckich¹⁵.

Bóg nie tylko powołuje ludzi do życia, ale także do wejścia z Nim w głęboką relację miłości, która zawsze ma moc aktywowania człowieka w kierunku dobra, a tym samym i świętości. Dokonując wyboru drogi życiowej, w rozeznawaniu swojego powołania nie można ograniczać się jedynie do alternatywy: stan duchowny lub małżeński, lecz należy starać

¹¹ Przykładem takiej wypowiedzi może być przemówienie wygłoszone przez Jana Pawła II do biskupów polskich w czasie wizyty „Ad limina”, w którym wskazał na szczególne znaczenie Akcji Katolickiej jako niezastąpionego środka formacji apostołskiej świeckich. Zob. *Przemówienie Ojca Świętego do biskupów polskich z okazji wizyty „Ad limina Apostolorum” 12 stycznia 1993*, http://diak-aw.com.pl/Kronika_DIAK/1995-2005/AdLimina_1993-12.pdf?fbclid=IwAR1x-URBfsFa2cXrTI-KNLLNw9nZpUaDq-ygFKECsVej_GHUFLLbmdE4Cg (07.12.2018).

¹² *Wstęp do statutu Akcji Katolickiej*, Warszawa 2010.

¹³ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 2, s. 16.

¹⁴ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 2, s. 16.

¹⁵ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 2 s. 14.

się odczytać je w świetle wyzwań, jakie niesie ze sobą współczesny świat, odkryć powołanie w powołaniu¹⁶.

W tym względzie w odniesieniu do osób świeckich Jan Paweł II w *Christifideles laici* ukazuje nie tylko potrzebę należytego angażowania się w wypełnianie swoich obowiązków małżeńskich, rodzinnych czy zawodowych, ale także zwraca uwagę na konieczność podejmowania wyzwań, które wypływają z konstrukcji społecznej świata.

Świadectwa chrześcijańskiego życia nie można zatem ograniczyć tylko do przestrzeni pracy zawodowej lub życia rodzinnego. Troska o zaspokojenie potrzeb egzystencjalnych nie powinna przesłaniać potrzeby wzięcia na siebie odpowiedzialności za kształtowanie współczesnego świata. Błędem jest też utożsamianie wezwania do świętości z powołaniem do życia w izolacji od świata, do swoistego zamknięcia się na niego. Jak trafnie zauważył Jan Paweł II:

Chrzest bowiem nie odrywa świeckich od świata, lecz powierza im powołanie, które właśnie w świecie, wewnątrz świata winno się urzeczywistniać¹⁷.

Poprzez chrzest wszyscy członkowie Kościoła zostają wcieleni w Chrystusa i ustanowieni jako lud Boży. Dzięki temu sakramentowi świeccy uczestniczą w potrójnym urzędzie Chrystusa: kapłańskim, prorockim i królewskim¹⁸. Ich obecność w przestrzeni apostołskiej Kościoła „jest do tego stopnia konieczna, że bez niej apostołstwo samych pasterzy nie może być w pełni skuteczne”¹⁹. Powołania świeckich do apostołstwa nie należy zatem traktować jedynie jako wsparcia organizacyjnego lub technicznego w realizowaniu zadań stawianych sobie przez Kościół, ale

¹⁶ Ojcowie synodalni (1987), definiując zadania wiernych, używali dwóch pojęć: „powołanie” i „misja” (posłannictwo). Ich różnicę znaczeniową tak wyjaśnia Tadeusz Żeleźnik: „Powołanie kieruje do Kościoła, a misja do świata. Do Kościoła jako do celu i ośrodka zakorzenienia, a do świata – jako terenu oddziaływania”. Zob. T. Żeleźnik, *Człowiek w Kościele i świecie w poszukiwaniu jedności*, w: Z. Borowik, M. Gorzka, J. Mariański i in., *Kościół – świat – świeccy*, Warszawa 1988, s. 133.

¹⁷ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 16, s. 27.

¹⁸ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 14, s. 24.

¹⁹ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 27, s. 42. Por. KPK 1983, kan. 209.

przede wszystkim jako powołanie i misję własną wynikającą z sakramentu chrztu i bierzmowania²⁰.

Dojrzałe przeżywanie miłości do Boga sprawia, że chrześcijanin uwrażliwia się na los i potrzeby drugiego człowieka i to nie tylko w wymiarze ziemskiej egzystencji, ale przede wszystkim w aspekcie zbawczym. W konsekwencji prowadzi to do wzrostu pragnienia troski o innych, poszerzenia poczucia odpowiedzialności za siebie i za nich oraz wewnętrznej potrzeby wpływania na kształt otaczającej rzeczywistości. Zdaniem papieża

apostolstwo indywidualne, którego przeobfitym źródłem jest życie prawdziwie chrześcijańskie, stanowi początek i warunek wszelkiego apostolstwa świeckich, również zrzeszonego, i nie można go niczym zastąpić²¹.

Rozpoznawanie, że Bóg powołuje kogoś do wzięcia na siebie odpowiedzialności za innych stanowi ważny moment w formacji apostolskiej świeckich. Umiejętność przekraczania granic własnej rodziny czy też aktywności zawodowej świadczy o dojrzałości danego człowieka i powinna manifestować się na zewnątrz poprzez wzrost jego zaangażowania w życie parafii oraz udział „w miarę sił we wszystkich poczynaniach apostolskich i misyjnych swojej kościelnej rodziny”²².

Z czasem to zaangażowanie staje się coraz bardziej świadome i przemyślane, stanowiąc kolejny etap na drodze dojrzałości chrześcijańskiej. Budzenie daru i odpowiedzialności, gorliwości i zaangażowania apostolskiego jest zakorzenione w pierwszym i podstawowym powołaniu człowieka do świętości, jakie Bóg Ojciec w Jezusie Chrystusie kieruje do niego przez Ducha Świętego²³.

Jak trafnie zauważył Eugeniusz Weron, odnosząc się do formacji osób świeckich,

jeżeli bowiem uznaje się na ogół i próbuje istnienie modalności życia wewnętrzne-
go kapłanów i zakonników, a nawet mówi się o odrębnej „duchowości” niektórych
rodzin zakonnych (jak to się czyni powszechnie), to przynajmniej *a pari* należy uznać
także swoistą modalność, czyli odrębność duchowości laikatu. Taka modalność

²⁰ Por. *Wstęp do statutu Akcji Katolickiej*, dz. cyt.

²¹ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 28, s. 43.

²² Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 27, s. 42.

²³ Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 16, s. 28.

wynika właśnie z Bożego powołania do pozostawiania „w świecie” i do uświęcania jego struktur „od wewnątrz na kształt zaczynu” (KK 31) [...] w gruncie rzeczy raczej nie istnieje jakaś grupa „chrześcijan *sine addito*; każdy chrześcijanin ma własne powołanie w ludzie Bożym w ogólnych ramach stanu świeckiego czy duchownego”²⁴.

3. Apostolstwo zorganizowane i rola asystenta kościelnego w jego strukturze

Jan Paweł II wielokrotnie w swoich przemówieniach i dokumentach podkreślał wartość apostolstwa zorganizowanego, które przewyższa w swojej skuteczności pojęcie apostolstwa jednostkowego i staje się narzędziem oddziaływania w świecie²⁵. Każdy członek Kościoła jest powołany do wspólnotowego angażowania się w dzieła apostołskie i misyjne Kościoła, gdyż Bóg pragnie uświęcać i zbawiać ludzi we wspólnocie, a nie pojedynczo, wykluczając ich wzajemne więzi²⁶. Apostolstwo zorganizowane wpisane jest w misyjną naturę Kościoła oraz w społeczną naturę człowieka²⁷ i jako takie powinno stanowić odpowiedź na rzeczywiste potrzeby i wyzwania współczesnego świata. Z tego też powodu Jan Paweł II zachęcał do powoływania stowarzyszeń i ruchów katolików świeckich. Wnikliwość analizy papieża dotycząca stanu rozwoju form zrzeszonego apostolstwa zainspirowała biskupów polskich do reaktywowania Akcji Katolickiej. W swojej przemowie skierowanej do przedstawicieli Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży Jan Paweł II wyraźnie zaznaczył, że „bez niej (Akcji Katolickiej – przypis autora) infrastruktura zrzeszeń katolickich w Polsce byłaby niepełna”²⁸.

Potrzeba zorganizowanego apostolstwa znajduje odzwierciedlenie nie tylko w dokumentach duszpasterskich Kościoła, ale także w Kodeksie prawa kanonicznego²⁹. Apostolstwo zorganizowane to nie jedynie wspólnoty tworzone wewnątrz samego Kościoła, ale także różne stowa-

²⁴ E. Weron, *Biuletyn teologii laikatu*, „Collectanea Theologica” 48 (1978) nr 2, s. 167.

²⁵ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 10, s. 11.

²⁶ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 19, s. 32.

²⁷ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 29, s. 44.

²⁸ *Wstęp do statutu Akcji Katolickiej*, dz. cyt., s. 7.

²⁹ KPK 1983, kan. 298–329.

rzyszenia ukonstytuowane nie tylko na podstawie prawa kanonicznego, lecz również świeckiego. Kościół, zachęcając osoby duchowne i świeckie do tworzenia i rozwijania zrzeseń apostołskich, wyraźnie wskazuje, że samo istnienie Kościoła katolickiego jako instytucji bez różnego rodzaju organizacji katolików świeckich nie wyczerpuje infrastruktury aktywności Kościoła. Jednak jej tworzenie i funkcjonowanie bez udziału pasterzy jest niemożliwe. Z tego powodu papież adresuje swoją wypowiedź do duszpasterzy, którzy

nie mogą się uchylać od spełniania posług wchodzących w zakres sprawowanej przez nich władzy, nie tylko ze względu na dobro kościoła, ale także dla dobra samych stowarzyszeń laikatu³⁰.

Ze względu na to, że zorganizowane apostołstwo wymaga właściwej formacji świeckich, powołuje się odpowiednio stowarzyszenia, których celem jest należyte przygotowanie ich do bycia świadkami Chrystusa w świecie i świadczenia o Nim zarówno swoim życiem, jak i poprzez zaangażowanie w misję ewangelizacyjną Kościoła³¹. Formacja świeckich w stowarzyszeniach nie może być celem samym w sobie, lecz powinna prowadzić do przemieniania świata od wewnątrz za pomocą metod wypracowanych w stowarzyszeniowych. Apostolska formacja świeckich i ich aktywność winna stanowić odpowiedź m.in. na dechrystianizację narodów wywodzących się z tradycji chrześcijańskiej³².

Omawiając kwestię zorganizowanego apostołstwa, należy właściwie rozumieć kościelność³³ stowarzyszeń i ich uczestnictwo w misji Kościoła, którą realizuje się w ścisłej współpracy z hierarchią³⁴.

Kształtowanie dojrzałych chrześcijan oraz aktywne uczestnictwo [świeckich – przyp. autora] we wspólnocie i misji Kościoła przez szerzenie i upowszechnianie katolickich wartości i zasad we wszystkich dziedzinach życia, zwłaszcza społecznego i kulturalnego³⁵

³⁰ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 31, s. 46.

³¹ *Wstęp do statutu Akcji Katolickiej*, dz. cyt.

³² Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 4, s. 18.

³³ Zob. *Słownik języka polskiego*, red. W. Doroszewski, Warszawa 1997.

³⁴ Por. KPK 1983, kan. 315.

³⁵ Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży, *Statut*, Kraków 1993, § 13.

zapewnia obecność kapłana pełniącego w tego typu stowarzyszeniu funkcję asystenta i będącego przedstawicielem hierarchii kościelnej na szczęblu tej władzy, która go mianowała³⁶. Analizując statuty stowarzyszeń typu KSM, można wyraźnie zauważyć, jak bardzo organizacje te są ontologicznie wszczępione w strukturę Kościoła, co jest niezmiernie ważne w aspekcie teologii laikatu.

Asystenci mianowani przez KEP odpowiadają za formację i działanie stowarzyszeń na szczęblu krajowym³⁷, asystenci diecezjalni na szczęblu diecezji³⁸, a parafialni na parafialnym³⁹. Stowarzyszenia typu KSM czy AK są w stosunku do siebie „bliźniaczo podobne” nie tylko pod względem organizacyjnym, ale także prawnym i teologicznym. Na tle różnych innych organizacji wyróżniają się tym, że są zakładane i powoływane do istnienia odgórnie, a nie oddolnie, przez prawowitą władzę kościelną⁴⁰. Tym samym mają charakter podmiotów kościelnych i stanowią integralną i strukturalną część Kościoła.

Rola duchownego działającego w organizacji kościelnej jest bardzo złożona w zakresie realizowanych przez niego celów oraz przydzielonych mu zadań i posiadanych przez niego kompetencji⁴¹. Z jednej strony odpowiada on za właściwą formację członków stowarzyszeń, tak by sami pogłębiali swoją więź z Chrystusem, z drugiej powinni być tak kształtowani, by umieli prowadzić zorganizowane formy apostolstwa i mieli odwagę „wychodzenia do świata”. Księża pełniący funkcję asystentów kościelnych odpowiadają za formację duchową członków stowarzyszenia na różnych jego szczęblach. Mają też pewne obowiązki związane z edukacją i kształceniem ich członków, wychowywaniem ich do aktywności w życiu społecznym, a więc w konsekwencji formowaniem przyszłych działaczy katolickich.

Mimo że asystenci kościelni nie są członkami KSM czy AK, są wpisani w ich strukturę organizacyjną, tworząc ją tak istotnie, iż bez nich

³⁶ KPK 1983, kan. 317.

³⁷ *Wstęp do statutu Akcji Katolickiej*, dz. cyt., art. 62.

³⁸ *Wstęp do statutu Akcji Katolickiej*, dz. cyt., art. 35.

³⁹ *Wstęp do statutu Akcji Katolickiej*, dz. cyt., art. 49.

⁴⁰ *Wstęp do statutu Akcji Katolickiej*, dz. cyt., art. 1.

⁴¹ Więcej o roli asystenta Kościelnego zob. KPK 1983, kan. 305.

organizacja ta nie mogłaby funkcjonować. Asystenci i członkowie stowarzyszeń tworzą integralną wspólnotę w realizowaniu misji Kościoła. Zawężenie funkcji asystenta do roli cenzora, obserwatora, doradcy czy organu nadzorczego działającego w kościelnym stowarzyszeniu w celu kontroli jego sposobu funkcjonowania na poziomie doktrynalnym, ekonomicznym czy moralnym znacznie zubaża jego możliwości, a co za tym idzie osłabia samą organizację.

Asystent w stowarzyszeniu kościelnym odpowiada nie tylko za obszar doktryny, moralności i etyki, ale za całość jego funkcjonowania. Z tego powodu ma zagwarantowany w statucie wgląd we wszelkie sprawy i dokumenty związane z działalnością stowarzyszenia. Posiada też prawo, a niekiedy nawet obowiązek, nakazywania lub zabraniającego czegoś członkom stowarzyszenia, przy czym nie dotyczy to tylko spraw wiary i moralności, ale także porządku organizacyjnego i duszpasterskiego Kościoła⁴². Rola asystenta wiąże się także z potrzebą wyrażenia wewnętrznej zgody na ponoszenie ryzyka ze względu na konieczność podejmowania przez świeckich nowych inicjatyw apostolskich, których efektywności nikt nie gwarantuje, co stanowi poważne wyzwanie dla asystentów.

Świadomy zagrożenia, jakie niesie ze sobą dechrystianizacja, Jan Paweł II zwrócił się z prośbą do duchownych, by nie tylko oceniali i weryfikowali działalność stowarzyszeń zakładanych przez osoby świeckie, pomagając im nimi kierować, ale przede wszystkim przyczyniali się do ich rozwoju⁴³. W dokumencie *Christifideles laici* papież wyraźnie zaakcentował potrzebę troski o Lud Boży, a tym samym odpowiedzialność pasterzy Kościoła za rozwój stowarzyszeń laikatu. Przywołując „Propositio”, nie wahał się też przypomnieć na przykładzie działalności Akcji Katolickiej, że

świeccy drogą wolnego wyboru zrzeszają się w formie organicznej i trwałej struktury, aby pod działaniem Ducha Świętego, w łączności z biskupem i z kapłanami, służyć wiernie i aktywnie, zgodnie ze specyfiką własnego powołania i przy użyciu stosownych metod, rozwojowi całej chrześcijańskiej wspólnoty, realizacji duszpasterskich przedsięwzięć i ożywianiu duchem Ewangelii wszystkich dziedzin życia⁴⁴.

⁴² *Wstęp do statutu Akcji Katolickiej*, dz. cyt., art. 63.

⁴³ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska Christifideles laici*, dz. cyt., p. 31, s. 46.

⁴⁴ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska Christifideles laici*, dz. cyt., p. 31, s. 47.

Apostolstwo świeckich nie jest ukierunkowane wyłącznie na osoby wierzące, ale na cały Kościół powszechny, który ma „sobie dobrze uświadomić fakt, że jest posłany również do tych, którzy w Chrystusa nie wierzą”⁴⁵.

Ta wypowiedź papieża wskazuje na misyjny (reewangelizacyjny) aspekt stowarzyszeń laikatu, które winny wkroczyć w nowy etap misyjnego dynamizmu. Nie powinien on ominąć młodzieży, która nie tylko jest przedmiotem duszpasterskiej troski Kościoła, ale również aktywnym uczestnikiem ewangelizacji i twórcą społecznej odnowy⁴⁶. Tym samym misyjna natura Kościoła winna prowadzić do rozbudzania ducha apostołskiego w środowiskach ludzi młodych, gdyż zorganizowane apostolstwo nie jest zarezerwowane tylko dla osób dorosłych.

4. Aktywność apostołska

Aktywność apostołska Kościoła powinna być odpowiedzią na wyzwania i potrzeby współczesnego świata, tak by katolicy świeccy przenikali zwłaszcza w te obszary, w których udział osób duchownych jest ograniczony, a czasami nawet niemożliwy. Chodzi też o takie przestrzenie oddziaływania społecznego, jak np. kultura, życie społeczne, edukacja i praca zawodowa, dla których „parafia nie może stanowić ośrodka ani punktu wyjścia”⁴⁷.

Jak zauważył Jan Paweł II, obecność katolików świeckich w takich przestrzeniach jak: ekonomia, kultura, życie społeczne i publiczne oraz prawodawstwo jest niezbędna. W swojej adhortacji papież zwrócił uwagę na to, że „prawo i obowiązek uczestniczenia w polityce dotyczy wszystkich i każdego”⁴⁸. Równocześnie Jan Paweł II stanowczo zaznaczył, że

ani oskarżenia o karierowiczostwo, o kult władzy, o egoizm i korupcję, które nierazkto są kierowane pod adresem ludzi wchodzących w skład rządu, parlamentu, klasy panującej czy partii panującej, ani dość rozpowszechniony pogląd,

⁴⁵ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 35, s. 52.

⁴⁶ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 46, s. 68.

⁴⁷ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 26, s. 41.

⁴⁸ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 42, s. 61.

że polityka nie musi być terenem moralnego zagrożenia, bynajmniej nie usprawiedliwiają sceptycyzmu i nieobecności w sprawach publicznych⁴⁹.

W dokumencie *Christifideles laici* papież wyraźnie wyznaczył kierunki aktywności świeckich, która nie powinna koncentrować się jedynie na działalności charytatywnej. Zakres skutecznej aktywności apostołskiej laikatu zakłada konieczność zrzeszania się świeckich w celu realizacji swojego powołania. Dzięki temu mogą nie tylko wspólnie dążyć do przenikania świata wartościami ewangelicznymi, ale także wzajemnie się w tym wspierać i umacniać⁵⁰.

By móc urzeczywistnić ten ideał, należy zadbać o to, aby apostołstwo świeckich było zakorzenione w zbawczej misji Kościoła i realizowane w jedności z Nim. Z tego powodu zorganizowana działalność apostołska świeckich powinna odbywać się w łączności z hierarchią kościelną. Stowarzyszenia typu KSM czy AK świadczą o tym, że w Kościele istnieje nie tylko potrzeba „inicjatyw oddolnych”, ale również odgórnych stanowiących przejaw mocy i kompetencji urzędu kościelnego. Z tego powodu adhortacja *Christifideles laici* jest kierowana do wszystkich – zarówno świeckich, jak i duchownych.

W dokumencie tym Jan Paweł II idzie nieco dalej, stawiając wszystkim członkom Kościoła wyzwania apostołskie, które często przekraczają granice poszczególnych parafii, diecezji, a nawet krajów. Tym samym są one wyzwaniami o charakterze międzynarodowym⁵¹. Budzenie przez papieża poczucia odpowiedzialności za cały Kościół ma głębokie podstawy eklezjologiczne, ponieważ granice parafii, diecezji czy też państw nie są rzeczywistymi granicami Kościoła, a jedynie przyjętą formą administracyjną, co nie zmienia faktu, że Kościół powszechny ujawnia się w kościołach partykularnych. Nie można zatem patrzeć na Kościół powszechny jak na jakąś formę federacji kościołów partykularnych⁵².

⁴⁹ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 42, s. 61–62.

⁵⁰ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 20, s. 33.

⁵¹ Por. Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 25, s. 39–40.

⁵² Zob. Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, dz. cyt., p. 25, s. 39–40.

Wnioski

Analizując adhortację *Christifideles laici* w świetle fenomenu powołania świeckich do apostołstwa w łączności z hierarchią kościelną, można zauważyć wyraźnie imperatywny charakter tego dokumentu. Nie należy zatem odczytywać go jedynie jako formę zachęty czy też zaproszenie do czynnego włączenia się w życie Kościoła, ale przede wszystkim jako wskazanie pewnych koniecznych kierunków Jego aktywności, za które wszyscy ponoszą odpowiedzialność. Dotyczy to tak samo duchownych, jak i świeckich. Istnieje uzasadniona potrzeba skoncentrowania się osób duchownych i świeckich we wspólnym wysiłku na następujących zagadnieniach:

- Potrzebach apostołskich Kościoła stanowiących odpowiedź na wyzwania współczesnego świata.
- Rozbudzaniu świadomości osób duchownych i świeckich w aspekcie ich powołania do zorganizowanego apostołstwa.
- Konieczności ożywiania istniejących już zrzeszonych form apostołstwa świeckich.
- Umacnianiu jedności i więzi świeckich członków stowarzyszeń apostołskich z hierarchią kościelną.
- Inicjowaniu powstawania stosownych stowarzyszeń apostołskich składających się z osób świeckich działających w swoich lokalnych środowiskach wraz ze wszystkimi ich uwarunkowaniami.
- Przygotowywaniu duchownych do kompetentnego pełnienia funkcji asystentów w stowarzyszeniach apostołskich.
- Potrzebie formacji duchownych i świeckich podnoszącej ich umiejętności skutecznego działania w stowarzyszeniowych formach apostołstwa.
- Ukazywaniu powołania do apostołstwa osób świeckich jako wezwania do udziału w nowej ewangelizacji i odnowie dynamizmu misyjnego Kościoła.
- Rozbudzaniu zorganizowanej działalności apostołskiej osób świeckich (Polaków i osób polskiego pochodzenia) nie tylko na terenie kraju, ale także poza jego granicami, przy współpracy stosownych komisji, rad i zespołów powstałych przy KEP i zaangażowanych

w działalność zagraniczną (np. Komisja ds. Misji, Komisja ds. Polonii i Polaków za Granicą, Rada ds. Apostolstwa Świeckich, Zespół Pomocy Kościołowi na Wschodzie).

Realizując swoją misję, Kościół działa w bardzo określonym świecie, który podlega swoistym uwarunkowaniom. Dążąc do realizacji wyznaczonych sobie celów, ludzie zrzeszają się w różne organizacje, by w ten sposób podnieść swoją skuteczność. Jedną z form tego typu działalności jest zakładanie stowarzyszeń mających osobowość prawną, a tym samym prawo do angażowania się w życie publiczne. We współczesnym świecie środowiska, które nie są reprezentowane poprzez określone organizacje, mają mniejszą skuteczność i zdolność do realizowania swoich celów. Dlatego poszczególne grupy, takie jak artyści, pracodawcy, pracownicy, księżki, prawnicy czy też nauczyciele zrzeszają się, by skuteczniej bronić swoich interesów i wpływać na rozwój swoich środowisk.

Poszczególne stowarzyszenia na ogół nie gromadzą w swych szeregach wszystkich przedstawicieli danego środowiska, lecz zaledwie jakiś mały ich procent. Zjawisko to dotyczy także dużych środowisk, które dla wzmocnienia swojej skuteczności są reprezentowane przez nieliczną, ale skuteczną w działaniu grupę, taką jak np. stowarzyszenie. Kościół, wypełniając swoją zbawczą misję, powinien uwzględnić uwarunkowania współczesnego świata, w którym funkcjonuje. Wiąże się to z możliwością, a zarazem koniecznością inspirowania i wspierania świeckich w tworzeniu zorganizowanych form apostołstwa, które, będąc obecne w przestrzeni publicznej, będą mogły wpływać na kształtowanie funkcjonowania świata w wielu obszarach niedostępnych dla tzw. duszpaństwa ogólnego. Tym samym bogactwo infrastruktury zrzeszonego apostołstwa stanowi dla Kościoła wartość dodaną.

Misyjność i apostołskość zawsze się uzupełniały i były w stosunku do siebie kompatybilne. Dlatego w sposób naturalny środowiska dostrzegające potrzebę rozwoju Kościoła w wymiarze misyjnym i apostołskim są sobie szczególnie bliskie. Z tego powodu zasadnym jest ich wzajemne wspieranie się i przenikanie. Widać to wyraźnie na przykładzie działania misji, gdzie misjonarze starają się inicjować różne formy działalności apostołskiej, która stanowi dla nich znaczne wsparcie w prowadzeniu ich

dzieł. Środowiska apostołskie, a szczególnie stowarzyszenia mogą stanowić potencjał dla rozwoju misyjności Kościoła i ewangelizacji świata. Powiedzenie o Maksymilianie Kolbiego, że „zorganizowanemu złu należy przeciwstawić jeszcze lepiej zorganizowane zastępy ludzi dobrej woli”⁵³ pozostaje nadal aktualne.

⁵³ P. Głowacki, *Czego uczy nas Maksymilian Kolbe?*, http://narodowcy.net/piotr-glowacki-czego-uczy-nas-maksymilian-kolbe/?fbclid=IwAR0o3KhKJ_b4QfThbPSnfTARdH1VjoTxve-2smxtegh6ccqWTvx6iXq7UR_W4 (07.12.2018).

Summary

Apostolstwo zorganizowane w świetle *Christifideles laici* i rola asystenta kościelnego w jego strukturze

Po raz pierwszy kwestia zaangażowania świeckich w życie Kościoła została poruszona podczas Soboru Watykańskiego II. Ważnym propagatorem tej idei był Jan Paweł II, o czym świadczą m.in. jego liczne wypowiedzi oraz wydana w 1988 roku adhortacja pt. *Christifideles laici*, a także jego wcześniejsze zaangażowanie w apostolstwo świeckich. Jednym z kluczowych zadań osób duchownych jest aktywizacja laikatu. Temu celowi służą m.in. katolickie stowarzyszenia, takie jak KSM czy AK. Na ich czele stoi asystent kościelny, którego zadaniem jest czuwanie nad formacją ich członków i doktryną oraz zgodnością podejmowanych działań ze statutem stowarzyszenia.

Słowa kluczowe: adhortacja, *Christifideles laici*, apostolstwo, laikat, Jan Paweł II, asystent kościelny

Apostolate organized in the light of *Christifideles laici* and the role of the church assistant in its structure

For the first time, the issue of the involvement of the laity in the life of the Church was raised during the Second Vatican Council. Important promoter of this idea was John Paul II, as evidenced by his numerous statements and encyclical published by him in 1988 *Christifideles laici*, as well as his previous involvement in the apostolate of the laity. One of the key tasks of the clergy is to activate the laity. This goal is achieved, for instance, by founding catholic associations, such as KSM and AK. They are headed by an ecclesiastical assistant, whose task is to watch over the formation of their members and doctrine, and the compatibility of the activities undertaken with the association's statute.

Keywords: exhortation, *Christifideles laici*, apostolate, laity, John Paul II, church assistant

Bibliografia

Dekret o apostolstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*, w: Sobór Watykański II, *Konstytucje - Dekrety - Deklaracje*, Poznań 2002, s. 377-401.

Głowacki P., *Czego uczy nas Maksymilian Kolbe?*, http://narodowcy.net/piotr-glowacki-czego-uczy-nas-maksymilian-kolbe/?fbclid=IwAR0o3KhKJ_b4QfThbPSnf-TARdH1VjoTxve2smxtegh6cqW TvX6iXq7UR_W4 (07.12.2018).

Historia Grup Apostolskich RAM, <http://www.grupyapostolskie.pl/new2/index.php/o-nas/historia-ram> (07.12.2018).

Jan Paweł II do przedstawicieli polskiego Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, https://w2.vatican.va/content/john-paul-ii/pl/speeches/1995/april/documents/hf_jp-ii_spe_19950415_gioventu-catt-polacca.pdf (07.12.2018).

Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Christifideles laici*. O powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II, Wrocław 1995.

Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży, *Statut*, Kraków 1993.

Kodeks prawa kanonicznego, przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Poznań 1984.

Podręcznik Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, Gotów, Kraków 2007.

Poniewierski J., *Dług wobec Ducha Świętego*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/P/PR/tp2011-12-poniewierski.html?no_header=1&no=1 (07.12.2018).

Przemówienie Ojca Świętego do biskupów polskich z okazji wizyty „Ad limina Apostolorum” 12 stycznia 1993, http://diak-aw.com.pl/Kronika_DIAK/1995-2005/AdLimina_1993-12.pdf?fbclid=IwAR1x-URBfsFa2cXrTI-KNLLNw9nZpUaDq-ygFKECsvEj-GHUFLAlbmdE4Cg (07.12.2018).

Słownik języka polskiego, red. W. Doroszewski, Warszawa 1997.

Statut Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży, Kraków 1998.

Weron E., *Biuletyn teologii laikatu*, „Collectanea Theologica” 48 (1978)nr2, s. 165–171.

Wstęp do statutu Akcji Katolickiej, Warszawa 2010.

Żeleźnik T., *Człowiek w Kościele i świecie w poszukiwaniu jedności*, w: Z. Borowik, M. Gorzka, J. Mariański i in., *Kościół – świat – świeccy*, Warszawa 1988.